

Danskernes tro på politiske konspirationsteorier. Om sammenhængen mellem politisk ideologi og konspirationsteorier i Danmark

Temanummer: Politisk polarisering i Danmark

I denne artikel foretager vi den første empiriske kortlægning af danskernes tro på konspirationsteorier om danske politikere og politiske grupper. Troen på politiske konspirationsteorier er tidligere blevet undersøgt i USA. Trods en række forskelle mellem det danske og det amerikanske politiske system finder vi flere ligheder end forskelle i troen på konspirationsteorier. Danskerne tror således på politiske konspirationsteorier, og de gør det i særlig grad, hvis disse konspirationsteorier sætter politikere eller grupper på den modsatte politiske fløj i et negativt lys. Derimod er danskerne generelt ikke tilbøjelige til at tro

på konspirationsteorier om politikere og grupper, som befinder sig på samme fløj som dem selv. Resultaterne viser, at politisk polarisering og had til politiske modstandere i høj grad driver denne tro. Resultaterne viser dog også, at personer, der identificerer sig stærkt som højreorienterede, tror på flere konspirationsteorier end andre. Disse personer drives tilsyneladende af negative følelser mod den politiske elite som sådan og tror således på konspirationsteorier, der involverer både højre- og venstreorienterede eliter.

Den amerikanske regering med præsident Bush i spidsen stod bag terrorangrebet den 11. september. Forhenværende statsminister Anders Fogh Rasmussen gik ind i Irak for at sikre sig en toppost i NATO. Til trods for medicinalindustriens forsikringer, så forårsager børnevaccinationer autisme. Kigger man sig først omkring, myldrer det frem med konspirationer om dette og hint.

Troen på konspirationer er ikke et randfænomen. Tag terrorangrebet den 11. september. En 2006-meningsmåling viste, at omkring en tredjedel af amerikanere troede på, at højtstående amerikanske embedsmænd enten selv stod bag angrebet eller havde haft kendskab til det, før det fandt sted (Hargrove og Stempel, 2007). Lignende tal, om end en smule lavere, genfindes i Europa (BBC, 2011). Og meningsmålinger fra syv muslimske lande viste, at 78 pct. af respondenterne ikke troede, at arabere stod bag angrebet (Gentzkow og Shapiro, 2004). Mange studier viser, at andre konspirationsteorier også nyder stor udbredelse (Uscinski og Parent, 2014); en udbredelse, der forstærkes af internettet, hvor folk har uanede muligheder for at danne "virtuelle" grupper og bekræfte hinanden i troen på næsten hvad som helst (Morozov, 2011).

Mange konspirationsteorier kan have sociale og politiske konsekvenser. Flere forskere har slået alarm og fremhævet, at konspirationsteorier kan mindske støtten til demokratiet og tilliden til videnskaben (Kull, Ramsay og Lewis, 2010). I et nyligt studie viste Jolley og Douglas (2014) eksempelvis, at folk, der læste faktisk forkerte konspirationer om bivirkningerne ved vaccinationer,

**MATHIAS
OSMUNDSEN**

adjunkt,
Institut for Statskundskab,
Aarhus Universitet,
m.osmundsen@ps.au.dk

**MICHAEL BANG
PETERSEN**

professor,
Institut for Statskundskab,
Aarhus Universitet,
michael@ps.au.dk

var mindre villige til at lade sig vaccinere: Hvad der i sidste ende kan bidrage til at nedbryde “flok-immuniteten,” og bringe alle i fare.

Givet mange konspirationsteoriens store udbredelse og potentielt skadelige konsekvenser, er det vigtigt at forstå, hvorfor så mange mennesker tror på dem. Mange tidligere studier af troen på konspirationer bygger på Richard Hofstadters 1965-artikel *The Paranoid Style in American Politics*. Her argumenterer Hofstadter, som titlen afslører, at troen på konspirationer primært er produktet af “paranoid angst” og et behov for at håndtere usikkerhed. Selvom argumentet givetvis har noget på sig, kan det dog næppe være hele historien: Mange konspirationer nyder stor popularitet, og det virker ikke plausibelt, at de udelukkende kan forklares med udgangspunkt i mentale problemer og vrangforestillinger. Der må, argumenterer vi, være mere på spil.

I denne artikel bygger vi på en nyere og relativt mindre litteratur, der fremhæver de *politiske faktorer*, der driver troen på konspirationer (se f.eks. Miller o.a., 2016). Vores argument bygger på to observationer. For det første er mange konspirationer netop politiske og vedrører grupper af magtfulde personer, der i det skjulte søger at fremme bestemte politiske mål. For det andet er konspirationsteorier – når alt kommer til alt – blot én af mange typer af informationer, der flourer i politik. På den måde kræver forståelsen af konspirationer et politisk psykologisk perspektiv: Hvilke psykologiske motivationer leder folk til at tro på den (politiske) information, de møder? Vores undersøgelse anvender teorier om *politisk motiveret tænkning* til at argumentere for, at folk tror på konspirationsteorier, der stemmer overens med deres politiske overbevisninger: De tror mere på konspirationer, der stiller politiske modstandere i et dårligt lys, end på konspirationer, der rammer deres egen politiske fløj.

Vi bidrager til den eksisterende litteratur på to måder. For det første undersøger vi sammenhængen mellem politisk ideologi og troen på konspirationer i en dansk kontekst. Danmark adskiller sig fra USA (hvor de fleste studier af konspirationsteorier er foretaget) på måder, der kan have stor betydning for folks villighed – eller mangel på samme – til at tro på konspirationer. For det andet dykker vi ned i mekanismerne bag politisk motiveret tænkning og undersøger om troen på konspirationer skyldes (et stigende) *had* til politiske modstandere. Vi slutter med at diskutere resultaternes implikationer for en politisk debat, der efter manges mening, bliver mere og mere polariseret og konfliktfyldt.

Troen på konspirationsteorier

Den Danske Ordbog definerer en konspirationsteori som “forestillingen om, at en begivenhed eller et fænomen sker som resultat af en sammensværgelse mellem interesserede grupper, der typisk arbejder uden for lovens rammer; især i form af en skjult, men indflydelsesrig politisk motiveret organisation, der står bag en uopklaret hændelse”. Vi anlægger her samme forståelse af konspirationsteorier (se også Sunstein og Vermeule, 2009: 205) og gør opmærksomme på, at konspirationsteorier både kan være sande eller falske.

Derudover er det væsentligt at nævne, at vi behandler vendingerne “tro på konspirationer” og “tro på konspirationsteorier” som identiske.

Der eksisterer mange bud på, hvorfor folk tror på konspirationer. Som tidligere nævnt hævdede Hofstadter (1965) som en af de første, at paranoide forestillinger bærer en del af ansvaret. Hofstadters teori er siden hen blevet udviklet og uddybet af særligt Uscinski og Parent (2014) i bogen *American Conspiracy Theories*. Heri argumenterer de, at troen på konkrete konspirationer udspringer af et dybereliggende “konspiratorisk” personlighedstræk: Nogle mennesker har behov for konspirationer til at forklare komplekse eller tilfældige begivenheder (se også Sunstein og Vermeule, 2009; Lewandowsky o.a., 2013; Swami o.a., 2011). Perspektivet stemmer på mange måder overens med psykologiske studier af rygtedannelse (DiFonzo og Bordia, 2007). Her er et klassisk argument, at rygter reflekterer et behov for at håndtere usikkerhed (Swami og Coles, 2010): Når man står over for uforklarlige og usikre situationer, opstår et behov for at *forstå*, og her kan rygter og konspirationer – i mangel af bedre og underbygget information – være med til at skabe mening.

En række studier peger på, at de eksisterende forklaringer har noget på sig. Men en del tyder også på, at det ikke kan være hele forklaringen. For som Uscinski og Parent (2014: 11) selv skriver, “[...] People primed to see conspiracy theories could see an infinite number of them but do not.” Der er altså behov for at forklare, hvorfor folk kun tror på konspirationer om bestemte begivenheder, men også hvad der forklarer indholdet af de konspirationer, som folk vælger at tro på. I det følgende argumenterer vi for, at teorier om *politisk motiveret tænkning* kan bidrage til at udfylde dette teoretiske tomrum.

Politisk motiveret tænkning og troen på politiske konspirationer

Mange politiske konspirationer er eksotiske, ofte med et bizart indhold. Alligevel argumenterer en række nyere studier, at konspirationer ikke adskiller sig nævneværdigt fra andre typer af politisk information (se f.eks. Miller o.a., 2016; Uscinski o.a., 2016). Dette perspektiv har en umiddelbar teoretisk styrke. For vi ved nemlig en hel del om, hvordan folk bearbejder og forstår den politiske information, de møder. Og her viser det sig, at folk sjældent går objektivt til værks, når de møder ny information.

Politisk motiveret tænkning refererer til teorien om, at folk fortolker politisk information på måder, der stemmer overens med deres eksisterende overbevisninger (se f.eks. Taber og Lodge, 2006). Miller og kollegaer (2016) viste i et nyligt amerikansk studie, at politisk motiveret tænkning også påvirker troen på konspirationer (se også Berinsky, 2015; Pasek o.a., 2014). Deres resultater pegede på, at folks politiske ideologi – hvorvidt man var venstre- eller højreorienteret – gjorde dem tilbøjelige til at tro på konspirationer, der stillede politikere fra den modsatte ideologiske fløj i et dårligt lys. For eksempel troede højreorienterede amerikanere i høj grad på, at forhenværende præsident Obama var født uden for USA, hvorimod folk med en venstreorienteret ide-

ologi følte sig mere sikre på, at det Republikanske Parti via valgsvindel “stjal” 2004-valget.

Noget tyder altså på, at ens ideologiske ståsted hænger sammen med troen på politiske konspirationer. Men hvorfor egentlig? Et argument, fremført af Miller o.a. (2016), er, at visse konspirationer virker tilløkkende, fordi de bekræfter ens ideologiske verdensbillede (se også Jost o.a., 2013). Et andet, komplementært perspektiv fremhæver gruppepsykologiske processer som forklaring (Petersen, 2018). Her udtrykker ideologiske og partimæssige tilhørsforhold en social identitet. Man er en del af en “indgruppe” – og folk med anden ideologisk observans er en del af en konkurrerende “udgruppe”. Konspirationer om politiske modstandere spiller her en instrumentel rolle: De fungerer som politisk ammunition, der kan skade fjendens omdømme og gavne ens egen gruppes (elektorale) succes. I andre – og mere alvorlige – sammenhænge med gruppekonflikter, såsom etniske massakrer, ser man således også, at spredningen af konspirationsteorier bliver brugt aktivt til at mobilisere sin gruppe mod fjenden (Horowitz, 2001).

Hvis konspirationstroen drives af gruppekonkurrence mellem de politiske fløje, bør den tage til i takt med stigende politisk polarisering. Og der er klare tegn på, at netop polariseringen mellem politiske grupperinger er stigende, i hvert fald i USA. En lang række amerikanske studier af “affektiv polarisering” peger således på, at borgernes syn på politiske modstandere bliver stadig mere negativt (Iyengar, Sood og Lelkes, 2012; Iyengar og Westwood, 2015). Og meget tyder på, at politiske skillelinjer i dagens USA har overtaget en stor del af det konfliktpotentiale, som eksempelvis race tidligere har haft.

Der er altså grund til at tro, at folk er psykologisk motiveret til at tro på konspirationer om andre politiske grupper, og at en del af sammenhængen drives af et stigende had til politiske modstandere. Men de fleste af disse studier er foretaget i USA: Står det lige så slemt til i Danmark?

Troen på politiske konspirationer i Danmark

Selvom vi endnu mangler gode undersøgelser, der kan bekræfte eller afvise, om stigende polarisering genfindes i Danmark, tyder en del på, at også danske vælgere opfatter politik som konfliktfyldt (Hansen og Stubager, 2017). Nyere studier tyder også på, at politisk motiveret tænkning påvirker, hvordan danskerne opfatter objektive samfundsforhold, som den økonomiske udvikling (Bisgaard, 2019), ligesom vælgerne reagerer på, hvad “deres” parti mener om forskellige politiske emner (Bisgaard og Slothuus, 2018). Studier viser også, at danskernes politisk motiverede tænkning slår stærkest igennem på emner, de opfatter som konfliktfyldte (Slothuus og de Vreese, 2010). Disse resultater taler for, at ideologiske forskelle også i Danmark kan spille en rolle i troen på politiske konspirationer.

En række perspektiver trækker dog i den modsatte retning. For det første er den politiske polarisering efter alt at dømme ikke så ekstrem i Danmark

som i USA. Vores mediasystem er mindre fragmenteret end det amerikanske, ligesom danskerne stoler mere på medierne og andre ekspertkilder. Og fra politisk hold er der en stærk dansk tradition for at samarbejde henover den politiske midte (Togeby o.a., 2003), hvilket sandsynligvis mindsker lysten til at dæmonisere modstanderfløjen. Disse forskelle kunne betyde, at troen på politiske konspirationer er mindre udbredt i Danmark end i USA.

I dette studier undersøger vi sammenhængen mellem folks ideologiske overbevisninger og deres tro på politiske konspirationer. I første omgang undersøger vi, om den klassiske forventning fra den amerikanske forskning kan genfindes i Danmark, og spørger derfor: Tror venstreorienterede danskere i højere grad på konspirationer, der stiller højrefløjen i et negativt lys, og vice versa? Dernæst går vi skridtet videre og undersøger, om en eventuel sammenhæng skyldes borgernes sociale identifikation med de ideologiske fløje, samt om det i særlig grad er polarisering og hadet til politiske modstandere, der driver troen på politiske konspirationer.

Et studie af danskernes tro på politiske konspirationer

For at kortlægge sammenhængen mellem politisk ideologi og troen på konspirationsteorier i Danmark gennemførte vi en spørgeskemaundersøgelse i perioden 14. november 2017-11. december 2017. Undersøgelsen fandt sted via internettet med udgangspunkt i analyseorganisationen YouGov's danske panel og blev gennemført blandt personer i alderen 18-65 år. Invitation til undersøgelsen blev via mail sendt til 3.367 personer, hvoraf 1.006 gennemførte. Data er indsamlet, så det udgør et tilnærmelsesvis repræsentativt udsnit af den danske befolkning med hensyn til køn, alder, uddannelse og geografisk region. I vores endelige stikprøve var 51 pct. kvinder, og gennemsnitsalderen var på 44 år. 17 pct. af respondenterne havde "Grund-/folkeskolen" som sidst afsluttede uddannelsestrin, 33 pct. havde en erhvervsfaglig uddannelse, 11 pct. havde en almen gymnasial uddannelse, 6 pct. havde en kort videregående uddannelse, 20 pct. havde en mellemlang videregående uddannelse, og 12 pct. havde en lang videregående uddannelse eller længere som sidst afsluttede uddannelsestrin. Medianindkomsten var på "300.000 til 399.999 kr." (personlig bruttoindkomst).

Operationalisering af afhængige variable

Tro på konspirationsteorier. For at måle troen på konspirationsteorier udvalgte vi en række historier. I udvælgelsen lagde vi vægt på tre kriterier. For det første skulle historierne stemme overens med definitionen på en konspirationsteori, jf. teoriafsnittet. For det andet skulle historierne være "ægte" konspirationer, dvs. de skulle eksistere i virkelighedens verden (eller i hvert fald på internettet). Vi traf dette valg for at højne den eksterne validitet, om end det til en vis grad sker på bekostning af muligheden for at holde en række faktorer konstante på tværs af historierne.

Det tredje kriterium var, at vi skulle medtage både *politiske* konspirationer – hvoraf nogle stillede venstrefløjen i et negativt lys, mens andre stillede højrefløjen i et dårligt lys – og konspirationer, der i en dansk sammenhæng er apolitiske. Vi inkluderede de politiske konspirationer for at teste den centrale forventning om, at folk i højere grad tror på historier, der angriber modstanderfløjen end på konspirationer, der rammer ens “egen” fløj. Vi inkluderede de apolitiske historier som en art “placebo”-konspirationer. Da de ikke indeholdt information, der direkte kunne bruges til at skade ens politiske modstandere i en dansk kontekst, forventede vi ikke ideologiske forskelle i troen på disse historier.

Vi endte med tre konspirationer om venstrefløjen, tre, der omhandlede højrefløjen, og tre, der var (forholdsvis) apolitiske i en dansk kontekst. De ni udvalgte konspirationer fremgår nedenfor:

Konspirationer om venstrefløjen:

- “De danske nyhedsmedier dækker over venstrefløjen og undlader konsekvent at fortælle om venstrefløjens vold mod fredelige borgerlige demonstrationer” (venstrefløjstvold).
- “Tidligere statsminister, Helle Thorning-Schmidt (S), fik særbehandling af Skatteministeriet, da hun blev frifundet for skattesnyd i sommeren 2010” (hst & særbehandling).
- “Tidligere finansminister for Socialdemokraterne, Bjarne Corydon, solgte DONG billigt til Goldman Sachs for at sikre sig en toppost i et relateret konsulentbureau” (corydon & toppost).

Konspirationer om højrefløjen:

- “Den daværende statsminister, Anders Fogh Rasmussen (V), begrundede den danske deltagelse i Irak-krigen med, at Irak var en trussel mod verdenssamfundet. Men i virkeligheden gik han ind i krigen for at sikre sig en international toppost i NATO” (afr & irak).
- “Et hemmeligt netværk af højreorienterede partimedlemmer, erhvervsfolk og politimænd har igennem en årrække organiseret systematisk vold mod politiske modstandere fra venstrefløjen” (højrefløjensnetværk).
- “Miljø- og fødevarerminister fra regeringspartiet Venstre, Esben Lunde Larsen, modtog penge fra fiskere til gengæld for at give dem større fiskekvoter” (ell & fiskekvoter).

Apolitiske konspirationer:

- “MFR-vaccinen, der gives til børn og beskytter mod sygdomme som mæslinger, fåresyge og røde hunde, kan medføre autisme” (vaccine & autisme).
- “Den amerikanske regering – med tidligere præsident George W. Bush i spidsen – stod selv bag terrorangrebet på World Trade Center den 11. september for at få en undskyldning for at gå i krig i Mellemøsten og dermed sikre sig adgang til olie” (bush & 9/11).
- “USA’s månelanding i 1969, hvor Neil Armstrong som første menneske satte sine ben på månen, fandt aldrig sted” (månelanding).

Som det ses, varierede de politiske konspirationer ikke blot i ideologi, men også i, hvor ekstremt det konspiratoriske indhold var; hvorvidt de handlede om større, abstrakte organisationer (f.eks. “de danske nyhedsmedier”) eller konkrete politikere (f.eks. Esben Lunde Larsen); samt hvor stor mediebevågenhed konspirationerne havde haft (f.eks. var historien om Corydon og DONG-salget nok mere kendt end konspirationen om et højrefløjsnetværk). Ikke desto mindre mener vi, at de alle lever op til definitionen på konspirationsteorier. Som tidligere nævnt kan konspirationer både være sande eller falske, og vi forholder os ikke her til de konkrete historiers sandhedsværdi. Endelig gør vi opmærksom på, at én af de apolitiske historier – den om terrorangrebet den 11. september – med en vis ret kan siges at have et venstreorienteret indhold, i hvert fald i en amerikansk kontekst.

Før respondenterne blev præsenteret for konspirationshistorierne, læste de alle den samme introduktionstekst: “Man kan læse mange ting på internettet. Nogle ting er rigtige og nogle ting er forkerte. De næste spørgsmål handler om en række overskrifter, som man kunne finde på internettet. For hver overskrift skal du vurdere 4 udsagn [...]”. I denne analyse præsenterer vi svarene fra det første af udsagnene, hvor respondenterne på en fempunkts-skala skulle erklære sig “Helt Uenig” eller “Helt Enig” i udsagnet “Jeg tror, at historien er sand.” (De andre tre udsagn, som respondenterne skulle erklære sig enige eller uenige i, var: “Jeg har set eller hørt om historien bag overskriften,” “Jeg kunne finde på at dele historien på et socialt medie (fx Facebook eller Twitter),” og “Jeg kunne finde på at fortælle historien til en ven.” Vi analyserer ikke disse udsagn i denne artikel.)

Respondenternes svar på disse spørgsmål udgør vores afhængige variable, tro på konspirationer, hvor højere værdier angiver større tro på, at historierne er sande. Vi behandler i analyserne variablene som kontinuerte.

Operationalisering af uafhængige variable

Politisk ideologi. Vores primære uafhængige variabel er politisk ideologi. Der er i litteraturen en diskussion af, om folks ideologiske overbevisninger bedst indfanges ved flerdimensionelle mål, hvor man fx sonderer mellem økonomiske og sociokulturelle ideologiske dimensioner, eller om én-dimensionelle

mål er tilstrækkelige (for en diskussion, se Jost o.a., 2008). Her læner vi os op ad sidstnævnte tilgang og måler politiske ideologi ved et klassisk ét-item mål: "I politik taler man ofte om venstre og højre. Nedenfor er vist en skala, hvor 0 angiver "Mest venstreorienteret" og 10 "Mest højreorienteret". Hvor vil du placere dig selv på denne skala?" Mediankategorien var 5 med en standardafvigelse på 2,5, hvilket indikerer en høj grad af ideologisk diversitet i vores stikprøve.

Politisk identitet. Som anført i teoriafsnittet er et centralt argument, at politisk motiveret tænkning er funderet i gruppepsykologiske processer, og at ens politiske identitet, såsom ideologisk tilhørsforhold, forklarer troen på politiske konspirationer. Her forsøger vi at indfange styrken af identifikation med venstrefløjen [/højrefløjen] ved at spørge på fem-punktsskalaer om respondenterne er "Helt Uenig" eller "Helt Enig" i tre udsagn, der i let modificeret form er hentet fra Bankert, Huddy og Rosema (2016): "Når jeg taler om venstreorienterede [/højreorienterede], siger jeg ofte "vi" i stedet for "de" "Når andre mennesker kritiserer venstreorienterede [/højreorienterede], føles det som en personlig fornærmelse" og "Når jeg. møder venstreorienterede [/højreorienterede], føler jeg et fælleskab med dem." Vi udformede på baggrund af respondenternes svar to indeks, ét for identifikation med venstrefløjen ($\alpha=0,73$) og ét for højrefløjsidentifikation ($\alpha=0,74$), hvor højere værdier indikerer stærkere identifikation med de respektive fløje. En interessant observation er, at hvor begge identitetsindeks korrelerede stærkt med målet for politisk ideologi – i forskellig retning – korrelerede de kun svagt med hinanden, jf. Figur A4 i appendikset.

Politisk had. Som også nævnt i teoriafsnittet er et fund fra litteraturen om følelsesmæssig polarisering, at tanken om ens politiske modstandere i stigende grad vækker negative og "hadefulde" følelser. En oplagt mulighed er derfor, at netop vrede driver troen på konspirationer om politiske fjender. For at afgøre dette målte vi had til henholdsvis venstre- og højreorienterede ved at spørge: "Hvad føler du, når du tænker på venstreorienterede [/højreorienterede]?" Vi sammenlagde derefter respondenternes svar på spørgsmålet om, hvor meget de følte "vrede" og "afsky", når de tænkte på de to ideologiske grupper, og udformede på den baggrund igen to indeks, hvor højere værdier indikerer stærkere had til de respektive fløje.

Ud over de ovenfor nævnte variable inddrager vi i de fleste af analyserne en række kontrolvariable: Alder, køn og uddannelsesniveau. I spørgeskemaet bad vi også respondenterne angive, hvem de ville stemme på "hvis der var valg i dag"; Vi diskuterer dette mål for partiidentifikation i appendikset. For at lette fortolkningerne af vores resultater skaleres alle primære uafhængige og afhængige variable til at gå fra 0 til 1.

Hvor udbredt er troen på konspirationer?

Vi spørger først: Hvor mange af respondenterne troede på konspirationerne – uagtet deres politiske ståsted? Svaret fremgår af Figur 1, der viser andele (i

pct.) af respondenterne, der troede på konspirationsteoriene. Det øvre panel angiver troen på de tre konspirationer om venstrefløjen, det midterste panel viser troen på højrefløjskonspirationerne, og det nederste panel viser troen på de "apolitiske" konspirationer. De vertikale linjer angiver mediansvaret for hver af konspirationerne.

Generelt er troen på konspirationerne lav. For alle konspirationerne erklærer flere respondenter sig mere enige i, at historierne er falske end at de sande. Denne konklusion forstærkes yderligere, når man kaster blikket på mediansvarene, der på intet tidspunkt ligger over midterkategorien.

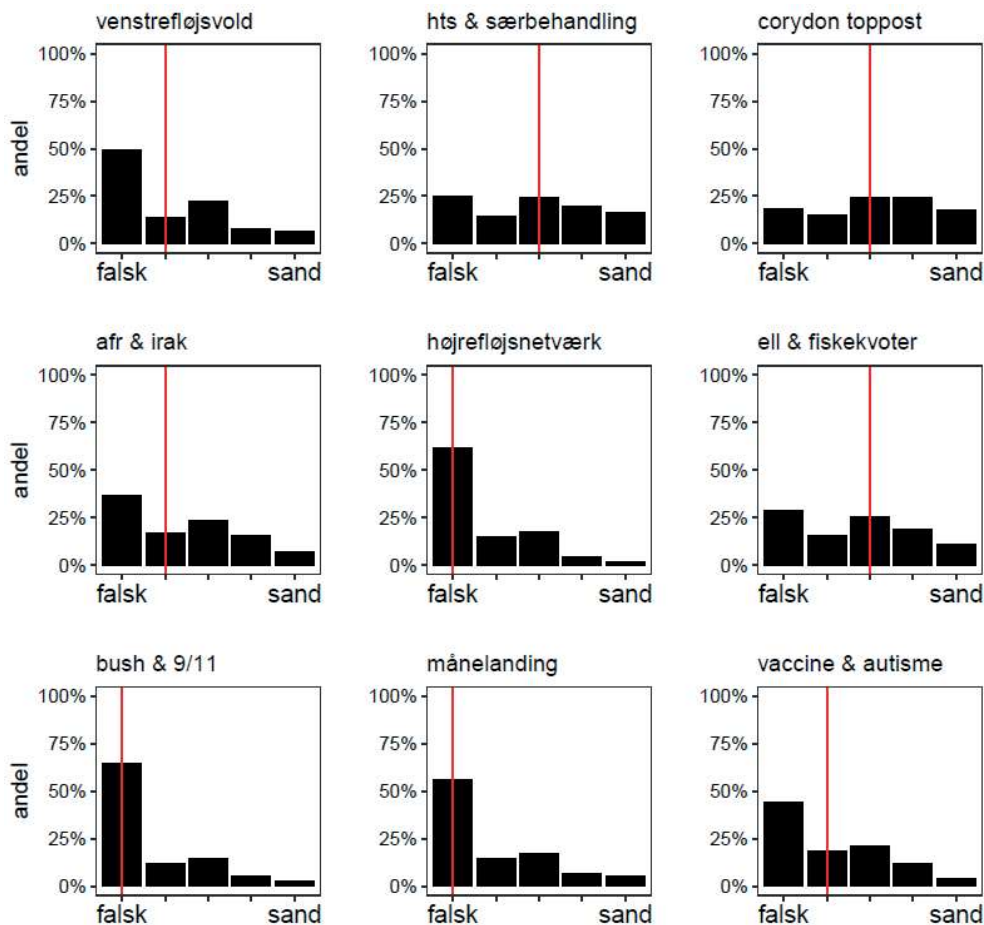
Det værende sagt er der stadig en god portion af respondenterne – oftest over 50 pct. – der ikke fuldstændig afviser, at historierne er sande. Og der er stor variation konspirationshistorierne imellem. Vender vi først blikket mod det øverste panel med konspirationerne om venstrefløjen, ser vi, at de færreste tror, at medierne dækker over venstrefløjens vold (omkring 50 pct. af respondenterne afviser historien helt). Omvendt tror langt flere på, at Helle Thorning-Schmidt fik særbehandling i sin skattesag, og at Bjarne Corydon solgte energiselskabet DONG til Goldman Sachs for egen vindings skyld. For begge historier erklærer omkring 15 pct. af respondenterne sig helt enige i, at de er sande.

Samme variation findes blandt højrefløjskonspirationerne i det midterste panel. Ganske få tror, at der findes et hemmeligt højrefløjsnetværk, som organiserer vold mod venstrefløjen (>60 pct. afviser historien fuldstændig). Derimod er langt flere villige til at tro, at Anders Fogh Rasmussen trak Danmark ind i Irak-krigen for at sikre sig en NATO-toppost, og at Esben Lunde Larsen indgik en under bordet-aftale med en række fremtrædende fiskere. For disse historier, erklærer 10-15 pct. sig helt enige i, at de er sande.

Vender vi til sidst blikket mod de apolitiske konspirationer, ser vi, at kun de færreste tror, at Bush-regeringen stod bag terrorangrebet den 11. september, at 1969-månelandingen var det pure opspind, og at MFR-vaccinen forårsager autisme – selvom sidstnævnte var den af de apolitiske historier, flest troede på. For de tre historier gælder, at 8-17 pct. erklærer sig delvist eller helt enig i, at historierne er sande. Til sammenligning viste en nylig YouGov-måling fra Storbritannien, at 12 pct. af briterne tror, Bush-regeringen var involveret i 11. september-angrebet; at 20 pct. tror, at vacciner er skadelige; og at 16 pct. tror, at månelandingen blev iscenesat (YouGov, 2019). Altså ser danskerne ud til at være en smule mindre konspiratoriske end briterne, omend sammenligningen bør tage højde for, at spørgsmålsordlyden ikke var helt ens i undersøgelserne.

Opsummerende gælder, at troen på konspirationer er forholdsvis lav blandt danskerne – og muligvis en smule lavere end i sammenlignelige lande. For flere af konspirationerne er der dog et stort mindretal af respondenterne, der ikke afviser, at de er sande. Dette gælder særligt for de konspirationer, der fremhæver konkrete politikere, og som muligvis er mindre konspiratoriske end historierne om de danske medier og det hemmelige højrefløjsnetværk.

Figur 1: fordeling over tro på konspirationer

Politisk motiveret tænkning og troen på konspirationer

Vi spørger nu: Hvordan hænger danskernes ideologiske overbevisninger sammen med troen på konspirationer? Hvis, som tidligere argumenteret, politisk motiveret tænkning driver troen på konspirationer om politiske modstandere, bør højreorienterede respondenter tro mere på konspirationerne om venstrefløjen, og vice versa. Endelig bør vi ikke forvente ideologiske forskelle i troen på de tre apolitiske konspirationer, da de ikke indeholder politisk ammunition til at skade ens politiske modstandere.

Figur 2 giver sammenhængen mellem ideologiske holdninger – gående fra mest venstre- til mest højreorienteret – og troen på de enkelte konspirationer – tror man de er falske eller sande? I artiklens appendiks, Tabel A1-A3, viser vi sammenhængene mellem politisk ideologi og konspirationer, beregnet ved lineær regression og med kontrol for respondenternes køn, alder og uddannelsesniveau.

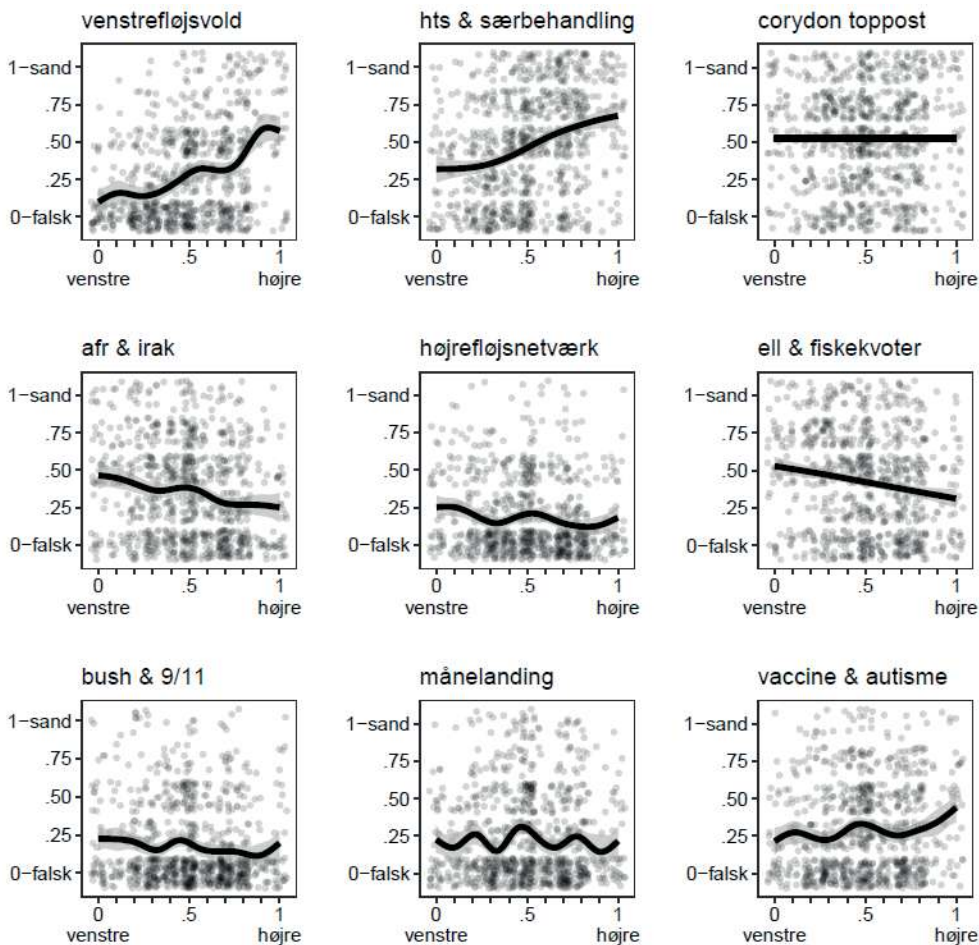
I det store og hele bekræfter figuren forventningerne. Vender vi igen først blikket mod det øverste panel, finder vi, at højreorienterede i langt højere grad end venstreorienterede tror på konspirationerne om, at medierne dækker over venstrefløjens vold, og at Helle Thorning-Schmidt fik særbehandling i skatte-

sagen. I begge tilfælde gælder, at troen på, at historierne er sande stiger med omtrent 40 procentpoint, når man går fra at være mest venstre- til mest højreorienteret (se også Tabel A1.). Sagen med Corydon og DONG-salget mudrer dog billedet en smule – her er de venstre- og højreorienterede lige tilbøjelige til at tro på historien. Lige præcis sagen om DONG-salget opnåede stor mediebevågenhed, og det kan ikke udelukkes, at det i sig selv har gjort historien mere troværdig – forskning inden for rygtedannelse-litteraturen peger i hvert fald på, at den blotte eksponering for en historie kan hæve dens troværdighed (DiFonzo og Bordia, 2007). Denne tolkning støttes også af, at både venstre- og højreorienterede finder historien forholdsvis sandsynlig, modsat de to andre konspirationer om venstrefløjen, hvor det primært var højreorienterede respondenter, der troede på dem.

Kigger vi på det midterste panel, finder vi et lignende mønster – men med omvendt fortegn. For alle tre konspirationer – Fogh Rasmussen og Irak, højrefløjsnetværket, og Lunde Larsens fiskekvoter – er de venstreorienterede nemlig mere tilbøjelige end de højreorienterede til at tro, at de er sande. Imidlertid er styrken af sammenhængen mellem ideologi og troen på højrefløjskonspirationer svagere end for venstrefløjskonspirationer: Troen på, at de er rigtige, ændrer sig “kun” 10-25 procentpoint, når man går fra mest venstre- til mest højreorienteret (se også Tabel A2.). Vi kan kun spekulere på, hvorfor sammenhængen er svagere. Måske afspejler resultaterne valget af konspirationer: Flere faktorer end det ideologiske indhold varierer på tværs af venstre- og højrefløjskonspirationerne, og mønsteret havde muligvis været anderledes, havde vi fokuseret på andre historier. Under alle omstændigheder støtter resultaterne også her idéen om, at folks ideologiske overbevisninger hænger sammen med deres konspirationstro.

Hvis vi til slut kigger nærmere på de apolitiske konspirationer finder vi, som ventet, kun små ideologiske forskelle (se også Tabel A3.). Der er en lille tendens til at venstreorienterede tror mere på at Bush stod bag 11. september-angrebet; Troen på historien er 6-10 procentpoint højere blandt de mest venstreorienterede end de mest højreorienterede. Og de højreorienterede tror en smule mere på, at MFR-vaccinen kan forårsage autisme. Men i det store og hele støtter resultaterne forventningen om, at den politisk motiverede tro på konspirationer primært gælder for konspirationer, der har potentiale til at skade ens politiske modstandere – en motivation, der går igen på begge ideologiske fløje.

Figur 2: Politisk ideologi og tro på konspirationer

Note: LOESS-kurve med 95 pct. konfidensinterval. X-aksen angiver respondenternes politiske ideologi, fra mest venstre- til mest højreorienteret. Y-aksen angiver, om respondenterne tror, at konspirationerne er sande eller falske. For overskuelighedens skyld er der til hver observation føjet en smule tilfældig støj. Se Appendixs Tabel A1-A3 for resultater fra lineær regression.

Politisk identitet, følelser og troen på konspirationer

I analysens sidste del går vi skridtet videre og spørger: Hvad er det ved danskernes politiske ideologi, der motiverer dem til at tro på konspirationer om politiske modstandere? Er det, som Miller et al. (2016) og Jost et al. (2013) argumenterer, ønsket om at forsvare ens verdenssyn, der styrer troen på konspirationer? Eller er det også et spørgsmål om, at man føler et psykologisk ”slægtskab” med andre højre- eller venstreorienterede, og det er dem, man ønsker at forsvare (Petersen, 2018)? Og hvis det handler om sociale gruppeidentiteter, er det så særligt ”hadet” til politiske modstandere, der har betydning?

For at vurdere argumenternes styrke viser Figur 3 estimerede regressionskoefficienter fra en række regressionsmodeller, hvor troen på konspirationer udgør den afhængige variabel, og hvor vores politiske identitets- og følelsesmål udgør de uafhængige variable (se designafsnit for operationalisering). Vi beregner regressionsmodellerne enkeltvist for hver af de uafhængige variable

i figuren, og kontrollerer altid for køn, alder, uddannelsesniveau og politisk ideologi. Det kan diskuteres, om særligt politisk ideologi bør inkluderes i modellerne, og derfor viser Figur A1 i appendikset, hvordan koefficienterne ser ud uden kontrol for ideologi. For overskuelighedens skyld slår vi i Figur 3's højre panel troen på de tre konspirationer om venstrefløjen sammen til ét indeks ($\alpha = 0,66$). Det samme gør vi i figurens venstre panel for konspirationerne om højrefløjen ($\alpha = 0,63$). Vi afrapporterer ikke resultaterne for troen på de apolitiske konspirationer.

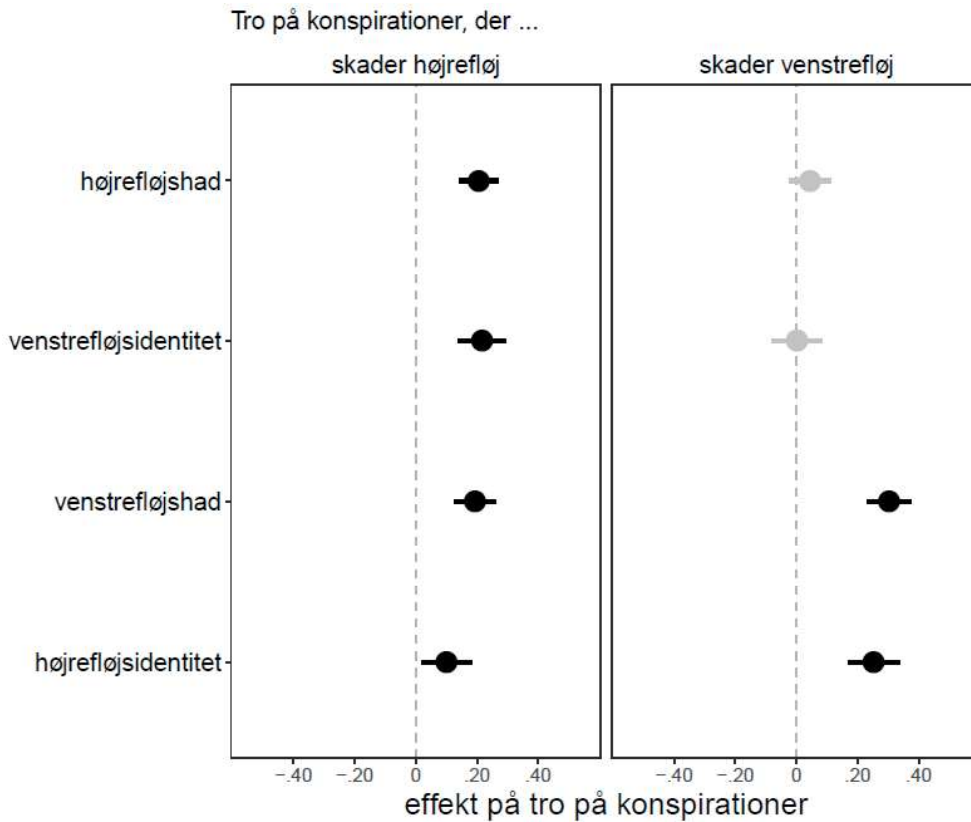
Figur 3 viser, at både identitets- og følelsesforklaringerne har noget på sig: Folk tror i højere grad på konspirationer, der rammer ideologiske grupper, de ikke identificerer sig med, og som de nærer had til. I venstre panel ser vi, at troen på højrefløjskonspirationerne er 20-25 procentpoint højere blandt dem, der identificerer sig stærkt med venstrefløjen (*venstrefløjsidentitet*), og blandt dem, der hader højrefløjen (*højrefløjshad*), end blandt dem, der ikke identificerer sig med venstrefløjen, og som ikke hader højrefløjen. Lignende resultater ses i figurens højre panel, når vi ser på sammenhængen mellem højrefløjsidentifikation (*højrefløjsidentitet*) og had til venstrefløjen (*venstrefløjshad*) på den ene side og troen på konspirationer om venstrefløjen på den anden: Her er troen på konspirationerne igen omkring 20-25 procentpoint højere blandt folk, der identificerer sig stærkt med højrefløjen, og som hader venstrefløjen, end blandt folk, der ikke gør. Resultaterne taler altså for, at troen på konspirationer ikke kun drives af et behov for at bekræfte sit ideologiske verdenssyn. Det ser også ud til at handle om en politisk konflikt mellem "dem" og "os". Vi vender tilbage til denne konflikt i diskussionen.

Men Figur 3 viser mere end det. For hvor en stærk venstrefløjsidentitet ikke hænger sammen med troen på konspirationer om venstrefløjen, er det interessant, at danskere med en stærk højrefløjsidentitet tror mere på konspirationer om *højrefløjen* end danskere med en svag højrefløjsidentitet – om end forskellen kun er på omkring 10 procentpoint, og altså lavere end for venstrefløjshistorierne. En mulig forklaring på denne asymmetri er tilfældig stikprøvestøj. Men en anden forklaring på de højreorienteredes hang til konspirationer handler om indholdet af konspirationsteoriene. Uanset om konspirationsteoriene handler om venstre- eller højrefløjen, så handler de i alle tilfælde om kyniske og selviske eliter, der modarbejder fællesskabets interesser. Og den internationale forskning i "højrefløjspopulisme" tyder på, at netop dette udgør et centralt fjendebillede blandt folk på den yderste højrefløj (Canovan, 1999). En mulighed er således, at folk på den ydre højrefløj definerer deres udgruppe som det etablerede politiske system som sådan, og dermed både toppolitikere fra venstre- (Thorning-Schmidt, Corydon) og højrefløjen (Fogh Rasmussen, Lunde Larsen).

Opsamlende gav delanalyse tre støtte til argumentet om, at troen på konspirationer til dels afspejler folks identifikation med en af de politiske fløje. Vi fandt også støtte til argumentet om, at had til politiske modstandere motiverer troen, og at dette gælder for begge fløje. Som analysen også viste, krævede

denne konklusion dog en vis nuancering: noget tyder på, at folk, der identificerer sig stærkt med højrefløjen, er villige til at tro på konspirationer om både venstre- og højrefløjspolitikere.

Figur 3: Identitet, følelser og tro på konspirationer

Note: Estimerede regressionskoefficienter fra lineære regressionsmodeller med 95 % konfidensintervaller, hvor der kontrolleres for køn, alder, uddannelse og politisk ideologi. Værdier > 0 indikerer positiv korrelation med troen på konspirationer, mens værdier < 0 indikerer negativ korrelation. Sorte symboler: $p < 0,05$; Grå symboler: $p > 0,05$.

Danskernes tro på konspirationer: Opsamling

Mange tidligere studier har antaget, at troen på konspirationsteorier udspringer af paranoid angst, usikkerhed eller et konspiratorisk verdenssyn. Selvom disse teorier givetvis har noget for sig, har vi i denne artikel argumenteret, at de ikke kan være hele forklaringen. Konkret har vi brugt teorier om politisk motiveret tænkning til at argumentere, at troen på politiske konspirationer (delvist) er strategisk: Folk tror på de konspirationsteorier, der stemmer overens med hvem, de opfatter som deres politiske “fjender”.

Empirisk så vi, at selvom troen på konspirationer i Danmark generelt er lav, så fulgte den et klart mønster: Venstreorienterede troede i højere grad på konspirationer, der stillede højrefløjen i et dårligt lys – som at Fogh Rasmussen gik ind i Irak for egen vindings skyld – mens højreorienterede troede mere på konspirationer, der angreb venstrefløjen – som at Thorning-Schmidt fik sær-

behandling i sin skattesag. Disse fund stemmer overens med tidligere studier fra særligt USA (f.eks. Millet o.a., 2016; Pasek o.a., 2014). Vores resultater indikerer dermed, at selv i Danmark – der på en række parametre, såsom tillid til medierne og parlamentarisk konsensuskultur, adskiller sig markant fra USA – er troen på konspirationer drevet af skepsis, mistillid og had til ens politiske modstandere. Det tyder på, at den politiske polarisering ikke behøver at være særligt stærk, før politiske konspirationer fænger an.

Vi fandt også en ideologisk asymmetri i danskernes tilbøjelighed til at tro på konspirationsteorier. Folk, der kognitivt og følelsesmæssigt identificerer sig som venstre- eller højreorienterede, er lige tilbøjelige til at tro på konspirationsteorier, der rammer toppolitikere fra den modsatte fløj. Modsat personer på venstrefløjen tror personer på den yderste højrefløj dog også på konspirationsteorier, der rammer toppolitikere fra deres egen fløj. Selvom vi ikke kan give en endegyldig forklaring på denne asymmetri, er vores fortolkning, at det handler om, hvem den politiske fjende er. For personer på den yderste højrefløj er fjenden ikke blot venstrefløjen, men alle i den politiske elite – og dermed det etablerede politiske system som sådan. Derfor støtter de hele viften af konspirationsteorier, uanset om det er den venstre- eller den højreorienterede elite, som portrætteres negativt. Et centralt næste skridt for forskningen i konspirationsteorier – både nationalt og internationalt – er at undersøge denne forklaring direkte. Den centrale politiske rolle, som højrepopulismen spiller i disse år, tyder således på, at et had til eliten udgør en ny central skillelinje, hvoromkring intens polarisering kan opstå; og denne skillelinje er vigtig at få belyst nærmere, også i forhold til konspirationer.

Vores studie har naturligvis også en række begrænsninger. For det første undersøgte vi kun et mindre antal konspirationer. Som vi har diskuteret, kan nogle af de specifikke resultater derfor være farvet af vores helt præcise valg. Det er således vigtigt at få undersøgt udbredelsen af troen på andre konspirationer også. For det andet hviler resultaterne på en spørgeskemaundersøgelse. Og selvom det er svært at få adgang til folks tanker og meninger på andre måder, kan man ikke altid stole på folks svar. På den ene side kan det være, at nogle personer ikke vil indrømme, at de tror på spektakulære konspirationsteorier. På den anden side tyder nogle studier på, at folk siger, at de tror på konkrete konspirationsteorier, selvom de faktisk ikke gør det (Khanna og Sood, 2018). På den måde bør man være varsom med at fortolke alt for stærkt på den præcise andel, som ytrer støtte til en given konspirationsteori. Andelen kan være enten under- eller overestimeret. Derimod kan man formentlig stole mere på den relative tro på de forskellige konspirationsteorier, og dermed også på hvilke konspirationsteorier forskellige grupperinger og personer fæster mest lid til.

Litteratur

- Bankert, Alexa, Leonie Huddy og Martin Rosema (2016), "Measuring partisanship as a social identity in multi-party systems", *Political Behavior*, 39(1): 103-32.
- Berinsky, Adam J (2015), "Rumors and health care reform: Experiments in political misinformation", *British Journal of Political Science*, 47(2): 241-62.
- Bisgaard, Martin (2019), "How getting the facts right can fuel partisan-motivated reasoning", *American Journal of Political Science*.
- Bisgaard, Martin og Rune Slothuus (2018), "Partisan elites as culprits? How party cues shape partisan perceptual gaps", *American Journal of Political Science*, 62(2): 456-69.
- Canovan, Margaret (1999), "Trust the people! Populism and the two faces of democracy", *Political studies*, 47(1): 2-16.
- DiFonzo, Nicholas og Prashant Bordia (2007), "Rumor, gossip and urban legends", *Diogenes*, 54(1): 19-35.
- Federico, Christopher M., John T. Jost, Antonio Pierro og Arie W Kruglanski (2007), "The need for closure and political attitudes: Final report for the anes pilot", *ANES Pilot Study Report*.
- Gentzkow, Matthew A. og Jesse M. Shapiro (2004), "Media, education and anti-americanism in the muslim world", *Journal of Economic perspectives*, 18(3): 117-33.
- Hansen, Kasper M og Rune Stubager (2017), *Oprør fra ud-kanten: Folketingsvalget 2015*. København: Djøf Forlag.
- Hofstadter, Richard (1965), *The paranoid style in American politics*, New York: Knopf.
- Horowitz, Donald L. (2001), *The deadly ethnic riot*, University of California Press.
- Iyengar, Shanto og Sean J. Westwood (2014), "Fear and loathing across party lines: New evidence on group polarization", *American Journal of Political Science*, 59(3): 690-707.
- Iyengar, Shanto, Gaurav Sood og Yphtach Lelkes (2012), "Affect, not ideology", *Public Opinion Quarterly*, 76(3): 405-31.
- Jolley, Daniel og Karen M. Douglas (2013), "The social consequences of conspiracism: carbon footprint", *British Journal of Psychology*, 105(1): 35-56.
- Jost, John T, Brian A. Nosek og Samuel D. Gosling (2008), "Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology", *Perspectives on Psychological Science*, 3(2): 126-36.
- Jost, John T., Sander van der Linden, Costas Panagopoulos og Curtis D. Hardin (2018), "Ideological asymmetries in conformity, desire for shared reality, and the spread of misinformation", *Current Opinion in Psychology*, 23: 77-83.
- Khanna, Kabir og Gaurav Sood (2018), "Motivated responding in studies of factual learning", *Political Behavior*, 40(1): 79-101.
- Kull, Steven, Clay Ramsay og Evan Lewis (2003), "Misperceptions, the media, and the iraq war",
- Lewandowsky, Stephan, Klaus Oberauer og Gilles E. Gignac (2013), "Nasa faked the moon landing: Therefore, (climate) science is a hoax", *Psychological Science*, 24(5): 622-33.
- Miller, Joanne M., Kyle L. Saunders og Christina E. Farhart (2015), "Conspiracy endorsement as motivated reasoning: The moderating roles of political knowledge and trust", *American Journal of Political Science*, 60(4): 824-44.
- Morozov, Evgeny (2011), *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*, Cambridge: Perseus Books.
- Pasek, Josh, Tobias H. Stark, Jon A. Krosnick og Trevor Tompson (2015), "What motivates a conspiracy theory? Birther beliefs, partisanship, liberal-conservative ideology, and anti-black attitudes", *Electoral Studies*, 40: 482-89.
- Petersen, Michael B. (2018), "Falske nyheders magt: Hvorfor tror vi på dem, hvorfor spreder vi dem?" *Økonomi & Politik*, 91(1): 86-94.
- Political Science Quarterly*, 118(4): 569-98.
- Slothuus, Rune og Claes H. de Vreese (2010), "Political parties, motivated reasoning, and issue framing effects" *The Journal of Politics*, 72(3): 630-45.
- Stempel, Carl, Thomas Hargrove og Guido H. Stempel (2007), "Media use, social structure, and belief in 9/11 conspiracy theories", *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 84(2): 353-72.
- Sunstein, Cass R. og Adrian Vermeule (2009), "Conspiracy theories: Causes and cures" *Journal of Political Philosophy*, 17(2): 202-27.
- Swami, Viren og Rebecca Coles (2010), "The truth is out there: Belief in conspiracy theories", *The Psychologist*, 23(7): 560-3.
- Swami, Viren, Rebecca Coles, Stefan Stieger, Jakob Pietschnig, Adrian Furnham, Sherry Rehim og Martin Voracek (2011), "Conspiracist ideation in Britain and Austria: Evidence of a monological belief system and associations between individual psychological differences and real-world and fictitious conspiracy theories", *British Journal of Psychology*, 102(3): 443-63.
- Taber, Charles S. og Milton Lodge (2006), "Motivated skepticism in the evaluation of political beliefs", *American Journal of Political Science*, 50(3): 755-69.
- Togeb, Lise, Peter M. Christiansen, Torben B. Jørgensen og Signild Vallgård (2003), *Magt og demokrati i Danmark, Hovedresultater fra Magtudredningen*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Uscinski, Joseph E. og Joseph M. Parent (2014), *American Conspiracy Theories*, New York: Knopf.
- Uscinski, Joseph E., Casey Klofstad og Matthew D. Atkinson (2016), "What drives conspiratorial beliefs? The role of informational cues and predispositions", *Political Research Quarterly*, 69 (1): 57-71.
- YouGov (2019), "Which science-based conspiracy theories do Britons believe?" <https://yougov.co.uk/topics/science/articles-reports/2019/04/24/which-science-based-conspiracy-theories-do-britons>

Appendiks

Tabel A1: Politisk ideologi og konspirationer om venstrefløj			
	venstrefløjsvold	hts	Corydon og toppost
ideologi	0.419*** (0.043)	0.435*** (0.048)	0.017 (0.048)
køn (1=mand)	0.088*** (0.022)	0.008 (0.024)	-0.012 (0.024)
alder	0.0004 (0.001)	-0.0001 (0.001)	0.002** (0.001)
uddannelse	-0.009 (0.007)	-0.015** (0.007)	-0.023*** (0.006)
konstant	-0.057 (0.060)	0.290*** (0.061)	0.516*** (0.053)
observationer	834	834	834

Note: * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. Politisk ideologi skaleret 0-1, hvor høje værdier indikerer højreorienterede holdninger. Tro på konspirationer skaleret 0-1, hvor høje værdier angiver større tro på de er sande.

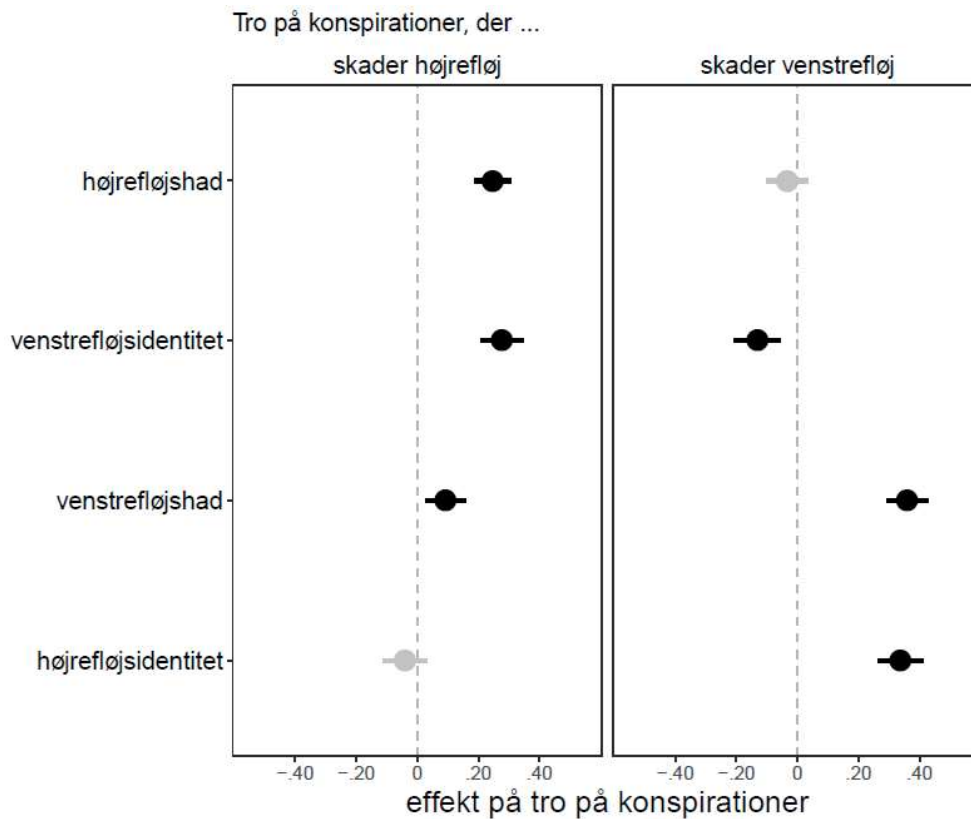
Tabel A2: Politisk ideologi og konspirationer om højrefløj			
	afr	højrefløjsnetværk	ell
ideologi	-0.240*** (0.045)	-0.106*** (0.037)	-0.258*** (0.048)
køn (1=mand)	-0.014 (0.022)	0.011 (0.018)	0.001 (0.024)
alder	0.001 (0.001)	0.0001 (0.001)	-0.001 (0.001)
uddannelse	-0.028*** (0.006)	-0.017*** (0.005)	-0.010 (0.007)
konstant	0.553*** (0.046)	0.265*** (0.061)	0.638*** (0.057)
observationer	837	837	837

Note: * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. Politisk ideologi skaleret 0-1, hvor høje værdier indikerer højreorienterede holdninger. Tro på konspirationer skaleret 0-1, hvor høje værdier angiver større tro på de er sande.

Tabel A3: Politisk ideologi og apolitiske konspirationer			
	bush	månelanding	vacciner
ideologi	-0.097*** (0.036)	-0.010 (0.042)	0.094** (0.44)
køn (1=mand)	0.032* (0.018)	-0.051** (0.021)	-0.001 (0.021)
alder	-0.004*** (0.001)	-0.002** (0.001)	0.002*** (0.001)
uddannelse	-0.019*** (0.006)	-0.027*** (0.006)	-0.025*** (0.005)
konstant	0.397*** (0.053)	0.467*** (0.053)	0.209*** (0.046)
observationer	882	882	882

Note: * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$. Politisk ideologi skaleret 0-1, hvor høje værdier indikerer højreorienterede holdninger. Tro på konspirationer skaleret 0-1, hvor høje værdier angiver større tro på de er sande.

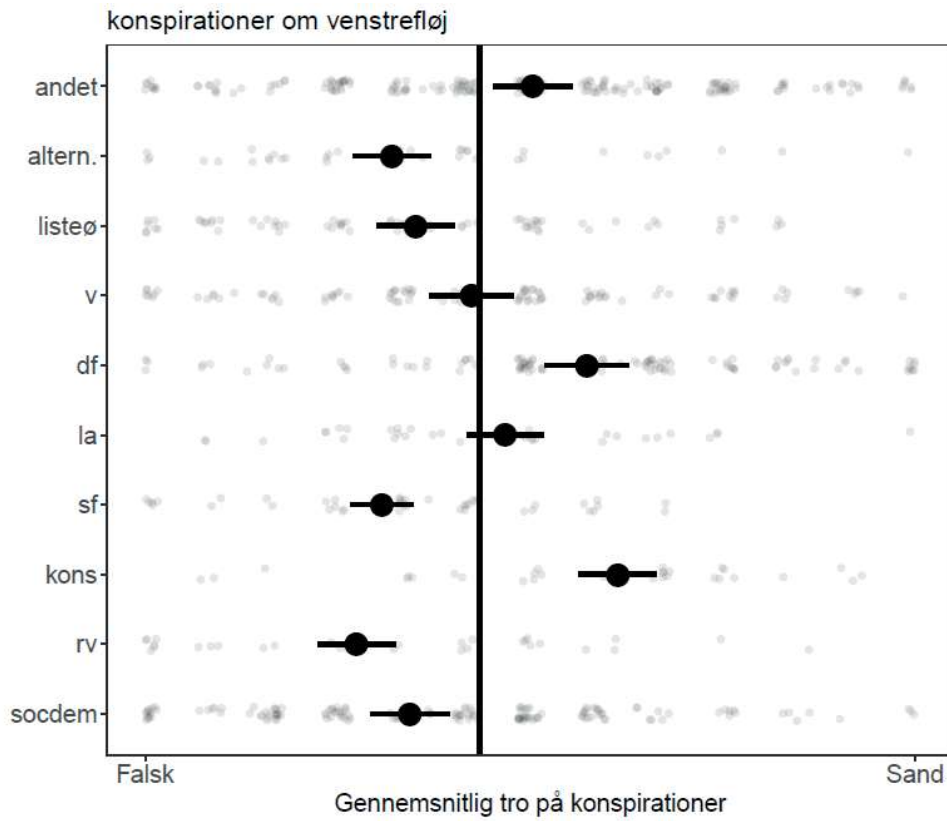
Figur A1: Identitet, følelser og tro på konspirationer u. kontrol for politisk ideologi

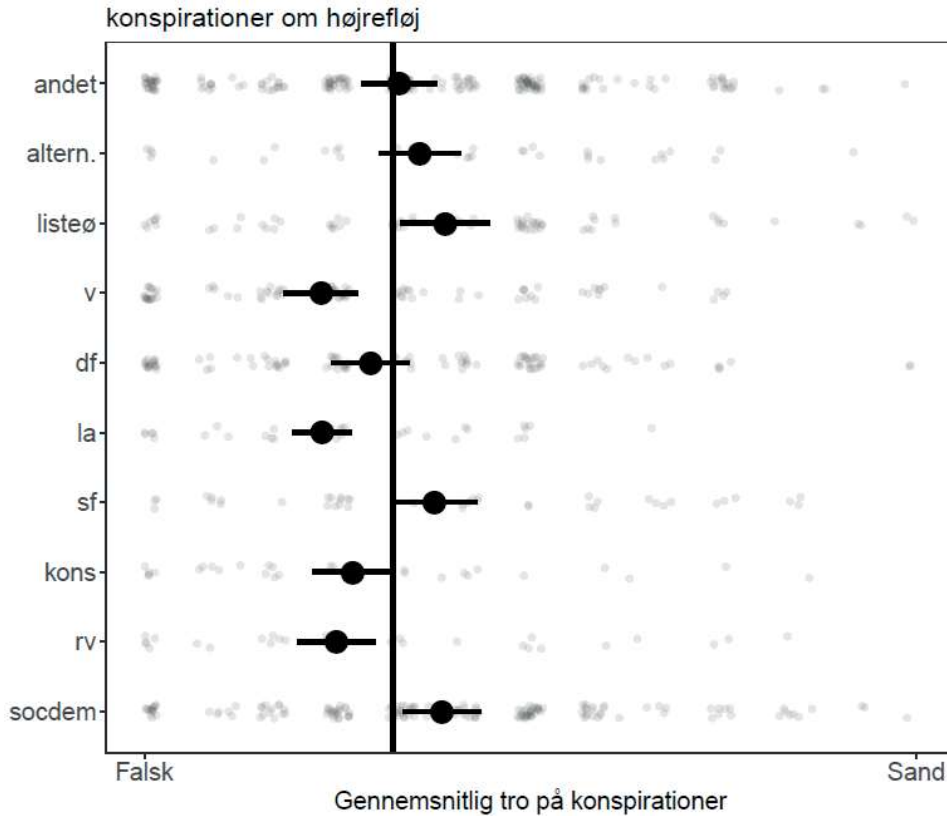
Note: Estimerede regressionskoefficienter fra lineære regressionsmodeller med 95% konfidensintervaller. Værdier > 0 indikerer positiv korrelation med troen på konspirationer, mens værdier < 0 indikerer negativ korrelation. Sort: $p < 0,05$; Grå: $p > 0,05$.

Figur A2-A3 viser den gennemsnitlige tro på venstre- og højrefløjskonspirationer, betinget af hvem respondenterne ville stemme på, hvis der var valg i morgen. Resultaterne replicerer på mange måder konklusionen fra hovedteksten: Folk, der stemmer på venstreorienterede partier, er mere tilbøjelige til at tro på konspirationer om højrefløjen, og vice versa. Men vi ser også den samme asymmetri som i hovedteksten: Respondenter, der vil stemme på højrefløjspartiet Dansk Folkeparti, tror mere på konspirationer om venstrefløjen end Venstrefolk og Liberal Alliance-vælgere; men de tror også mere på konspirationer om højrefløjen.

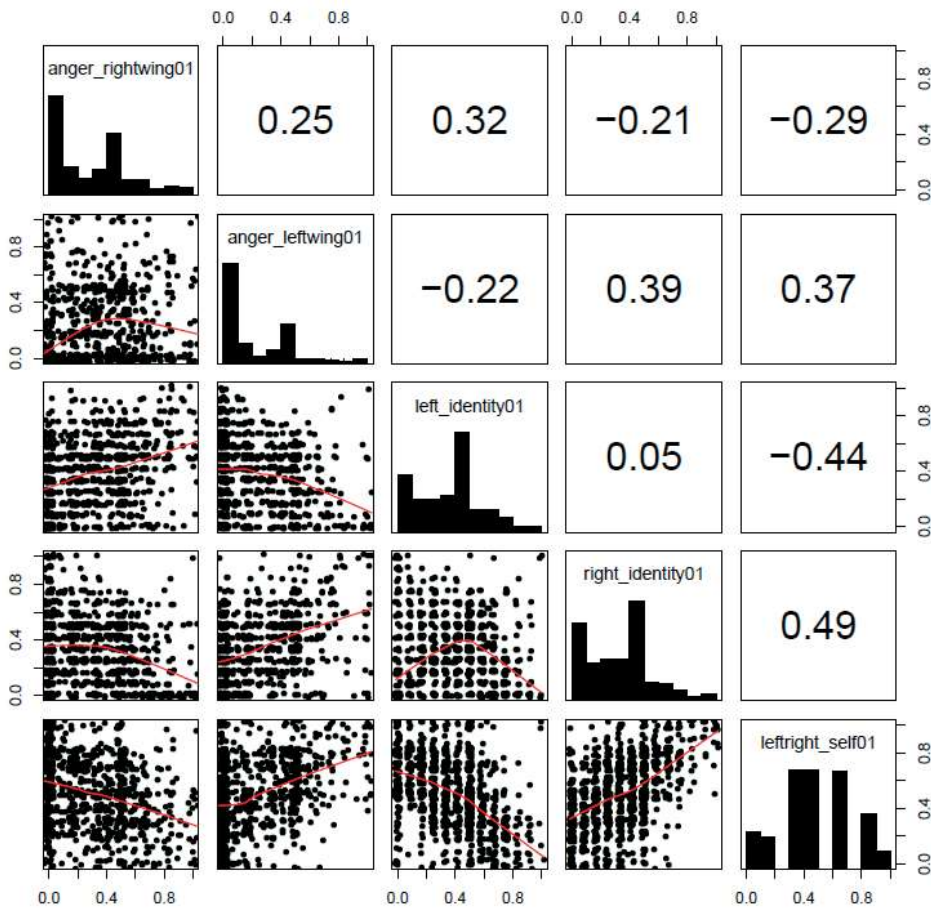
Figur A2: Partiidentifikation og tro på konspirationer

Figur A3: Partiidentifikation og tro på konspirationer

Figur A4: Korrelationer ml politisk ideologi, identitet og følelser

Note: anger_rightwing01: Had til højrefløj; anger_leftwing01: Had til venstrefløj; xleft_identity01: Identifikation med venstrefløj; right_identity01: Identifikation med højrefløj; leftright_self01: Venstre-højre-selvplacering